

Pregledni rad

UDK 321.011:[339.97/98:332.143

DOI 10.7251/SVR1918121K

GLOBALIZACIJA I SUVERENITET

Mr Helena Krnetić¹

Fakultet političkih nauka Univerzitet u Banjoj Luci

Apstrakt: Cilj ovog rada je da omogući objašnjenje uticaja globalizacije na suverenitet nacionalnih država. Sama globalizacija je na neki način preoblikovala svijet, jer je težište cjelokupnih međunarodnih odnosa usmjereno, kako na ekonomsku sferu, tako i na nove tehnike i tehnologije, nova znanja, koja se na jednostavan način prenose sa jednog kraja planete na drugi. Prisutno je i stvaranje novih političkih aktera, koji nisu dominantno državni, i globalnim problemima pristupaju sa svojih sfera interesa. Pokušaćemo analizom relevantnih kretanja u savremenom svijetu da sagledamo uticaj ovog fenomena na suverenitet država u klasičnom smislu.

Ključne riječi: *suverenitet, globalizacija, država, svijet.*

GLOBALIZACIJA

Globalizacija predstavlja proces sve većeg povezivanja svijeta u jednu cjelinu. Tu je dominantan ekonomski aspekt, mada su prisutni i ostali segmenti: kretanje robe i kapitala, informacija. Štiglic kaže za globalizaciju da je to „u osnovi čvršća integracija zemalja i naroda svijeta do koje se dolazi ogromnim smanjivanjem troškova transporta i komunikacija, kao i rušenjem vještačkih barijera za protok robe, usluga, kapitala, znanja i (manjoj mjeri) ljudi preko granica”². Vukadinović za ovaj proces kaže da se „može postaviti kao model razvoja koji ne predstavlja izbor, već je to savremena stvarnost međunarodnih odnosa”³. Za Davida Helda “globalizacija je širenje, produbljivanje i ubrzanje međuzavisnosti širom svijeta u svim aspektima savremenog života, od kulturnog do kriminalnog, od finansijskog do duhovnog”⁴. Antoni Gidens navodi „globalizacija se može definisati kao intenzifikacija društvenih odnosa na svjetskom planu, koja povezuje udaljena mjesta na takav način da lokalna zbivanja uobličavaju događaji koji su se odigrali kilometrima daleko i *vice versa*”⁵. Iz prethodnih razmišljanja navedenih naučnika kao realan zaključak možemo izvesti da je globalizacija

¹ helena.krnetic@yahoo.com, magistar političkih nauka, ovaj rad je nastao u toku istraživanja za Doktorski rad na III ciklusu studija na Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Banjoj Luci

² Štiglic, Džozef: Protivrječnosti globalizacije [SBM-x, Beograd, 2002], str. 23

³ Vukadinović, Radovan: Globalizacija i globalna američka politika [Politička misao Vol XXXVI, 1999], str. 26

⁴ Held, David; McGrew; A. Goldblatt, J. Perron: Global Transformations Politics, Economics and Culture [Polity Press, 1999], str. 3

⁵ Gidens, Antoni: Posljedice modernosti [Beograd, 1998], str. 69

prisutna u svim aspektima života, kako na makronivou, tako i na mikronivou. Utiče na sve aspekte društvenog i političkog života.

Prema Dejvidu Heldu⁶ prisupi fenomenu globalizacije su različiti, pri tome možemo govoriti o:

1) Hiperglobalistima koji kažu da živimo u svijetu koji postaje sve više globalan, gdje su države podvrgnute velikim ekonomskim i političkim procesima promjena. Upravo to utiče na države u smislu da se erodira i fragmetira moć nacionalne države, a samim tim umanjuje i politička moć. Pod ovakvim okolnostima državama se „oduzima“ uloga donosioca odluka i postaju puki izvršioци već unaprijed donesenih odluka;

2) Skepticima, koji se žestoko opiru stavu hiperglobalista i uvjereni su da „savremene globalne okolnosti nisu bez presedana“. Njihova premisa je da iako dolazi do intenzivnih međunarodnih i društvenih aktivnosti to je ojačalo domete države u mnogim elementima;

3) Transformistima, oni navode da sam proces globalizacije stvara nove ekonomske, političke i društvene okolnosti, koje su kao osnovna pretpostavka transformacije državnih sila i konteksta u kojima države funkcionišu. Oni ne predviđaju ishod, zaista vjeruju da je sve neizvjesno, ali tvrde da politika više nije, i u ovim okolnostima, ne može biti zasnovana na nacionalnim državama.

Za globalizaciju se može reći da ima tri najvažnija aspekta „kulturološki, ekonomski i politički“.⁷ *Kulturni aspekt globalizacije*. Promjene u savremenom svijetu utiču kako na kulturu u globalu, tako i na kulturu pojedinačnih naroda. Mnogi su radovi i analize napisani na ovu temu. Fenomen globalizacije nije ostavio netaknute kulturne obrasce. Sama kultura se „odnosi na cjelokupno društveno nasljeđe neke grupe ljudi, to jest na naučene obrasce mišljenja, osjećanja i djelovanja neke grupe, zajednice ili društva, kao i na izraze tih obrazaca u materijalnim objektima“⁸. Prema Enciklopediji Leksikografskog zavoda⁹ za kulturu bi se moglo odrediti da postoji u materijalnom i nematerijalnom obliku. Kultura u nematerijalnom smislu "u velikoj mjeri određuje kako članovi društva misle i osjećaju, ona usmjerava njihove postupke i definiše njihov svjetlonazor. Članovi društva obično shvataju kulturu kao nešto samo po sebi razumljivo, ona postaje u tolikoj mjeri dio njih da često nisu ni svjesni da postoji“¹⁰. U materijalnom smislu podrazumijeva sve materijalne tvorevine koje je čovjek stvorio i oruđa za rad. Evropska komisija je proglasila 2018. godinu za „godinu kulturnog naljeđa“. Evropska unija ističe da „kulturno nasljeđe ima

⁶ Held, David; McGrew; A. Goldblatt, J. Perron: *Global Transformations Politics, Economics and Culture* [Polity Press, 1999], str. 15

⁷ <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/globalization/>, pristupljeno 15.05.2018.

⁸ http://www.esrpska.com/ContentPage.aspx?kat_id=aeef26d5-f126-4ec1-b746-b615521e73b2, pristupljeno 08.05.2018.

⁹ Enciklopedija Leksikografskog zavoda 3, 1967, str. 693

¹⁰ Haralambos, Michael: *Uvod u sociologiju* [Zagreb, Globus, 1989], str.17

univerzalnu vrijednost za nas kao pojedince, zajednice i društvo. Važno je sačuvati ga i prenositi na buduće generacije. Nasljeđe možete posmatrati kao nešto „iz prošlosti“ ili nešto statično, ali se ono zapravo najviše razvija kroz interakciju sa nama. Štaviše, naše nasljeđe ima veliku ulogu u izgradnji budućnosti Evrope. Kulturno nasljeđe nije samo naša prošlost. Ono je ključ za našu budućnost.“¹¹

Hantington navodi da je „civilizacija najširi kulturni entitet“¹². U svojoj knjizi „Sukob civilizacija“ on daje jedan okvir, čak futuristički¹³, u kojem bi se mogli posmatrati današnji odnosi. Predviđa da će se budući kulturni sukobi odigravati „dužinom neodgovarajućih granica između civilizacija“¹⁴. Hantington iznosi tvrdnju da je svijet u svojoj suštini multikulturalan, da nije ni po jednom osnovu univerzalan. „U multicivilizacijskom svijetu, konstruktivan pristup je odustati od univerzalizma, prihvatiti raznovrsnost, i težiti sličnostima“¹⁵. Frensis Fukojama je drugačijeg mišljenja. On je proglasio da je nastupio „kraj svijeta“, i da je liberalna demokratija jedini održiv koncept. Njegova razmišljanja idu u pravcu univerzalizacije kulture, odnosno, potpune unifikacije. U nekom pogledu bi se za globalnu kulturu moglo reći da je „proizvod spremnosti da se miješaju različiti elementi koji dolaze iz različitih krajeva svijeta, dok visoka kultura nema udio u toj pokretačkoj sili“¹⁶.

Ono što je evidentno, ukoliko bi se posmatrala međunarodna scena, jeste da se ne može sa sigurnošću reći da je jedan od navedenih stavova tačan ili netačan. Sa jedne strane svijet je maksimalno uvezan, prenos podataka je olakšan, klikom na jedno dugme podaci se mogu prebacivati sa jednog kraja planete na drugi. Tu je uveliko zaslužan razvoj informaciono – komunikacijskih tehnologija. Iz tog ugla posmatranja vrijedi premisa da se svijet unifikuje. Nadalje, engleski jezik je opšte prisutan, to je *lingua franca* našeg doba, olakšana je globalna komunikacija. Iz drugog ugla narodi pokušavaju da sačuvaju svoje kulturne identitete. Sama Evropska unija je shvatila da je potrebno da se očuvaju različite kulture, kulturni obrasci, i na tom fonu je proglasila 2018. godinu za godinu kulturnog nasljeđa. Čak su i amerikanci sa svojevrstne politike *melting pot-a*, pomoću koje su mislili da mogu sve kulture sublimirati u jednu, prešli na kulturni pluralizam.

Ekonomski aspekt možemo pratiti od osnivanja Opšteg sporazuma o carinama i trgovini¹⁷. Svjetska trgovinska organizacija se razvila pod

¹¹ <https://europa.eu/cultural-heritage/>, pristupljeno 07.05.2018. godine

¹² Samjuel Hantington: Sukob civilizacija i preoblikovanje svjetskog poretka [Romanov, 2000], str. 46

¹³ Ovdje se kaže futuristički s obzirom da je knjiga nastala na osnovu članka koji je objavljen 1993. godine, a knjiga je prvi put objavljena 1996. godine.

¹⁴ Hantington 2000, str. 29

¹⁵ Hantington 2000, str. 355

¹⁶ Hobsbawm, E., The New Century, [London: Brown and Comp.1999], str. 117

¹⁷ General Agreement on Tariffs and Trade, GATT, 1947. godine

okriljem GATT-a u vidu serija pregovora, „rundi“¹⁸. Posljednja runda pregovora, u periodu od 1986 – 1994. poznata kao Urugvajaska runda, rezultirala je formalnim utemeljenjem STO¹⁹. Svjetska trgovinska organizacija danas ima oko 160 članica, a prema zvaničnim podacima STO je to oko 95% ukupne svjetske razmjene²⁰. Kao rezultat konferencije u Bretton Woodsu je stvoren MMF, koji je zadužen za monetarnu stabilnost. MMF danas ima u svom sastavu 189 članica, njegova misija je da „podstiče globalnu monetarnu saradnju, obezbjeđuje finansijsku stabilnost, olakšava međunarodnu trgovinu, promoviše visoku zaposlenost i održiv ekonomski rast, smanjuje siromaštvo u cijelom svijetu“²¹.

Džosef Štiglic u svojoj knjizi „Protivrječnosti globalizacije“ smatra da upravo ovim globalnim fenomenom na međunarodnoj sceni upravljaju navedene međunarodne organizacije: MMF, Svjetska banka i Svjetska trgovinska organizacija²². On ovo trojstvo naziva sistemom *globalnog upravljanja bez globalne vlade*, koji podrazumijeva malo igrača, a gdje su mnogi, iako pogodjeni njihovim odlukama, bez mogućnosti da utiču²³. U ovom djelu on se kritički osvrnuo na sve elemente procesa globalizacije, jer je i sam učestvovao u mnogim stvarima, prvo u Vijeću ekonomskih savjetnika, a potom u Svjetskoj banci. Okosnica ove knjige čini MMF, odnosno realistički prikaz njegovog djelovanja u svijetu. Kao rezultat rada MMF je uništio mnoge ekonomije svijeta, to je ono na šta je ukazao Štiglic, „brzina promjena bila je jedna od grešaka tranzicije“²⁴. Ovo se dominantno odnosi na poznatu politiku „šok – terapije“, gdje se insistira na brzim promjenama. Veliki je broj zemalja gdje tranzicija, uslovljena brzim promjenama sistema, nije dala željene rezultate. Neki od primjera zemalja gdje su rezultati izostali su: Rusija, Poljska, Mađarska, Slovenija, Slovačka, najdramatičniji je slučaj Moldavije²⁵. MMF je plasirao kredite, ali nerijetko su zabilježeni slučajevi miješanja Fonda u unutrašnja politička pitanja zemalja-klijenata²⁶.

Treća dimenzija globalizacije je politička globalizacija. Ova dimenzija se dominantno odnosi na princip državnog suvereniteta, rastući uticaj međunarodnih organizacija, kao i na pitanje globalnog upravljanja u

¹⁸https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr01_e.htm, pristupljeno 23.03.2018.

¹⁹https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr01_e.htm, pristupljeno 23.03.2018.

²⁰ https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr02_e.htm, pristupljeno 02.05.2018.

²¹ <http://www.imf.org/en/About>, pristupljeno 03.05.2018.

²² Štiglic, Džozef: Protivrječnosti globalizacije [SBM-x, Beograd, 2002], str. 24

²³ *Ibid.*, str. 34-35

²⁴ *Ibid.*, str. 289

²⁵ *Ibid.*, str. 160

²⁶ *Ibid.*, str. 54-55

budućnosti²⁷. Uspostavljanje Vestfalskog sistema je označilo primat nacionalnih država u međunarodnim odnosima. Vestfalski sistem podrazumijeva „institucionalni dogovor za organizovanje političkog života koji je baziran na dva principa: teritorijalnost i isključivanje spoljnih faktora iz struktura domaćih vlasti“²⁸. Held za ovaj period kaže „svijet je podijeljen na suverene države koje ne priznaju bilo kakvu višu vlast“²⁹. Vestfalskim mirom 1648. godine, prvi put je priznat suverenitet svake države i stvoren je međunarodni sistem nacionalnih država, a posmatrajući današnja dešavanja u svijetu, moglo bi se bez sumnje zaključiti da će i već navedeni sistem biti revidiran na neki način. Naredna tri vijeka država je dominantno bila subjekt međunarodnih dešavanja. Ta uloga države se minimizira od 1945. godine, stvaranjem raznih organizacija sa međunarodno-pravnim subjektivitetom. Osnivanje velikog broja međunarodnih organizacija je u potpunosti promijenilo političku scenu, stvorila se nova situacija gdje su podjednako važne, kao subjekti međunarodnih odnosa i međunarodnog prava, države i međunarodne organizacije. Politički aspekt se ne može posmatrati, ni analizirati bez ekonomskog, jer globalna kretanja kapitala vrše konstantni uticaj na državu, i na njen suverenitet. U nekom smislu ekonomski aspekt globalizacije se može posmatrati i kroz prizmu stvaranja svjetskog tržišta. Slobodno kretanje kapitala, poslovanje multinacionalnih kompanija utiče na stvaranje globalnog tržišta.

Na međunarodnoj sceni su sve prisutnije multinacionalne kompanije, koje dominantno zastupaju svoje interese. One predstavljaju osnovu poslovanja u savremenom svijetu. Prema definiciji kompanije koje su registrovane u više država, i vrše poslovanje na teritoriji više država u isto vrijeme su upravo multinacionalne kompanije.³⁰ Između deset najvećih transnacionalnih kompanija na svijetu su Toyota i Volkswagen Group,³¹ a prisutne su kako na evropskom, tako i na našem tržištu.

Država više nije vrhovni autoritet, klasično definisanje države kao teritorije koja ima stalno stanovništvo i monopol prinude nad svojom teritorijom polako postaje prevaziđeno shvatanje. Stapanje ekonomija svijeta, stvaranje međunarodnih organizacija i tržišno povezivanje daje za rezultat stvaranje „globalnog sela“³². Proces globalizacije ostavlja duboke posljedice na suverenitet država. Globalna kretanja kapitala, roba, novca koja ne zavise ekskluzivno od volja država postepeno uzimaju danak. Nesumnjivo, ova činjenice je izazvala velike probleme unutra političke

²⁷ Steger, B. Manfred (2009). *Globalisation-A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press, str. 58

²⁸ Krasner, D. Stephen: *Sovereignty: Organized Hypocrisy* [Princeton: Princeton University Press, 1999], str. 20

²⁹ Held, David: *Demokratija i globalni poredak: od moderne države ka kosmopolitskoj vladavini* [Filip Višnjić, Beograd, 1997], str. 99

³⁰ <https://www.britannica.com/topic/multinational-corporation>, pristupljeno 04.05.2018.

³¹ <https://www.investopedia.com/terms/m/multinationalcorporation.asp>, pristupljeno 04.05.2018.

³² McLuhan, Marshall; Powers, Bruce R.: *The Global Village* [1995],

teorije i prakse. Smanjivanjem svijeta, geografska distanca više ne predstavlja problem i teritorijalne granice više nisu prepreka³³. Ulrich Beck kaže da "globalizacija podrazumijeva procese kojih je posljedica ta da transnacionalni akteri, njihove šanse za moć orijentacije, identitet i mreže potkopavaju nacionalne države i njihov suverenitet i međusobno se povezuju"³⁴. Sam suverenitet država, upravo zbog navedenih dešavanja, je u nekom smislu erodiran. Globalizacija, i svi procesi koje ona za sobom povlači, u velikoj mjeri su oslabile suverenitet država i doprinijele stvaranju regionalnih i nadnacionalnih institucija. Taj proces se može shvatiti i kao desuverenizacija.

Jedan od ključnih aspekta globalizacije jeste nastanak mrežne povezanosti koja ne pridaje pažnju fizičkoj granici. U smislu neoliberalne globalizacije podrazumijeva izgradnju nadnacionalne ekonomije, izgradnju multinacionalnih kompanija koje smanjuju kapacitet države. Umreženost svijeta, u kojem ciljevi velikog kapitala daju pravac kretanja, utiče na sve aktere da se prilagode novom sistemu. Stvara se pritisak na nacionalne države da održe balans sa svjetskim tržištem. Kapital koji se nalazi u privatnom posjedu lako se prenosi iz jedne državu u drugu čime država postaje ugrožena ukoliko ne saraduje sa drugim vandržavnim akterima. Ekonomska snaga predstavlja osnovnu nit u pozicioniranju na međunarodnoj sceni. Akteri na globalnoj sceni kroje sistem globalne uvezanosti koji ima drugačije temelje od prijašnjih pokušaja stvaranja.

SUVERENITET U KONTEKSTU GLOBALIZACIJE

Teorije o suverenitetu razvijale su se od strane Bodena, Hobsa, Loka, Rusoa.³⁵ Sve do XVI vijeka smatralo se da je jedino Bog suveren, i on je postavljao vladara u njegovo ime.³⁶ Suverenitet, u klasičnom smislu, definisan je od strane najznačajnijeg mislioca XVI vijeka Žan Bodena. Njegovo dobro poznato djelo „Šest knjiga o republici“ je definisalo sam pojam „suvereniteta“. Prema njegovom tumačenju „suverenitet je apolutna i nedjeljiva vlast u državi“³⁷.

Za Tomasa Hobsa su svi ljudi po prirodi jednaki: „Jer, što se tiče tjelesne snage, i najslabiji je ima dovoljno da ubije i najjačeg, bilo pomoću tajnih smicalica, bilo udruživanjem s drugima koji se nalaze u istoj takvoj

³³ Sharma, B.M. and Bareth Roop Singh: Good Governance Globalization and Civil Society [Rawat Publications, Jaipur, 2004], str.10

³⁴ Beck, Ulrich: Šta je globalizacija? [Biblioteka Novi poredak, Vizura, Zagreb, 2003], str. 28

³⁵ Dejvid Held, Demokracija i globalni poredak, Od modern države ka kosmopolitskoj vladavini, Filip Višnjić, Beograd, 1997. 56-64. str

³⁶ Pantelić, Ivana; Pavićević, Vlado; Petrović, Vladimir Milovanović, Goran; Aspekti globalizacije [Beogradska otvorena škola], str. 125.

³⁷ Bodin, Jean: Six livres de la république 85 (Imprimerie de Jean de Tournes 1579) [translated to English in Jean Bodin, Six Books of the Commonwealth (M.J. Tooley trans., 1955)], str. 24

opasnosti.”³⁸ Hobs smatra da pojedinci treba da se svojevrijedno odreknu svojih prava, i da ih prenesu na “jak autoritet” koji će da odlučuje u njihovo ime, odnosno na suverena koji ima „apsolutnu vlast”³⁹. Džon Lok smatra da je suština u tome da pojedinci prenose svoja politička prava na vlast, ali da vlast mora da djeluje u smjeru ciljeva onih kojima vlada⁴⁰. Ukoliko vladar sebe dovede u stanje rata sa podanicima, oni imaju pravu da ga zbače, jer „Gdje god zakon prestaje, tiranija nastaje”⁴¹. Imanuel Kant u svom djelu „Vječni mir” navodi da je najbolji oblik vladavine republika, i da: „narodi, kao države, mogu posmatrati kao pojedinci koji se u svom prirodnom stanju (tj. stanju nezavisnosti od spoljašnjih zakona) uzajamno vrijeđaju već time što žive jedni uz druge i od kojih svaki, u interesu svoje sopstvene sigurnosti, može i treba s pravom tražiti od drugoga da stupi u uređenje slično građanskom, u kome će svakom biti zagarantovano pravo.”⁴² Ruso u svom shvatanju kaže da je „suverenitet neotuđiv, on je i nedjeljiv”⁴³, a da podrazumijeva “opštu volju” kao suštinu suvereniteta, koja se razlikuje od “volje svih”. Prema njemu opšta volja predstavlja “zbir sudova o opštem dobru”, a volja svih „skup ličnih fantazija i individualnih želja”.⁴⁴

Građanska misao je proglasila ljude kao nosioce suvereniteta⁴⁵. U teoriji je ostao spor da li je suveren građanin ili je suverena nacija. Jedna grupa teoretičara (Kant, Ruso) smatra da je narod suveren i to se u teoriji naziva koncept narodne suverenosti, a druga grupa (Lok, Monteskije) određuje naciju kao nosioca suverenosti taj pogled je koncept nacionalne suverenosti⁴⁶.

Kada se pogleda iz istorijske perspektive „suverenitet ima četiri glavne karakteristike: Prvo, suverena država je ona koja uživa najvišu političku vlast i monopol nad legitimnom upotrebom sile na svojoj teritoriji. Drugo, ona je sposobna regulisati kretanja preko svojih granica. Treće, može slobodno da odlučuje o svojoj spoljnoj politici. Na kraju, priznata je od

³⁸ T. Hobbes, *Levijatan ili Grada, oblik i moć crkvene i građanske države*, (Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2004), str. 90; usp. T. Hobbes, »Leviathan or The Matter, Forme, and Power of a Common-wealth ecclesiasticall and civill«, str. 94 »For as to the strength of body, the weakest has strength enough to kill the strongest, either by secret machination, or by confederacy with others, that are in the same danger with himselfe.«

³⁹ Held, David: *Demokratija i globalni poredak: od moderne države ka kosmopolitskoj vladavini* [Filip Višnjić, Beograd, 1997], str. 57-59

⁴⁰ *Ibid.*, str. 59-61

⁴¹ *Ibid.*, str. 59-61

⁴² Immanuel Kant, *Um i sloboda, „Veèni mir. Filozofski nacrt“*, [Ideje, Beograd, 1974., drugi odeljak], str. 142.

⁴³ Žan Žak Ruso, *Društveni ugovor*, [Filip Višnjić, Beograd, 1993] str. 44

⁴⁴ Dejvid Held, *Demokratija i globalni poredak, Od moderne države ka kosmopolitskoj vladavini*, Filip Višnjić, Beograd, 1997. str. 62

⁴⁵ Pantelić, Ivana; Pavićević, Vlado; Petrović, Vladimir Milovanović, Goran; *Aspekti globalizacije* [Beogradska otvorena škola], str. 125.

⁴⁶ *Ibid.*

strane drugih vlada kao nezavisni entitet koji ima pravo na slobodu od spoljne intervencije⁴⁷.

Svi dijelovi suvereniteta nisu aposlutno definisani, ali „zajedno su ponudile predvidljivu osnovu za svjetski poredak. Ono što je danas značajno jeste da se svaka od ponuđenih komponenti – unutrašnja vlast, granična kontrola, autonomija politike i neintervencija – osporavaju na način bez presedana.“⁴⁸. Suverenitet se može definisati kao „vrhovna pravna vlast države da donosi i provodi zakone unutar određenog područja i kao posljedica toga, nezavisnost od vlasti bilo koje druge države i jednakosti sa njom na osnovi međunarodnog prava.“⁴⁹. Iz prethodnog možemo vidjeti da se suverenitet narušava globalnim procesima, koji na svim aspektima ugrožavaju primat države. Potkopavaju se osnovne funkcije državnih entiteta. Povezivanje svijeta raznim ekonomskim, bezbjednosnim savezima doprinosi smanjenju uloge države. Većina nadležnosti se sa nivoa nacionalne države prenosi na nadnacionalne entitete, koji se uvezuju vođeni različitim interesima. Najčešće su to međunarodne organizacije, multinacionalne kompanije. Države se u pravilu bore da zaštite nacionalne interese, a kompanije ili organizacije koje su na međunarodnoj sceni postali značajni akteri, bore se za lične interese, a u mnogim slučajevima su vođene sopstvenim profitom. Tu postoji velika opasnost za suverenitet države, u smislu nepostojanja mehanizama djelovanja na neke značajne segmente, gdje je moć države praktično erodirana. Nesumnjivo, prethodna dva aspekta globalizacije se prepliću. Ekonomski i politički aspekt utiču jedan na drugi, prepliću se, dopunjavaju i vrše uzajaman neposredan uticaj. Kako u ovom radu globalizaciju posmatramo iz njena tri najznačajnija ugla, opet, ne možemo tvrditi da su oni isključivi i da ne utiču jedan na drugi. Povezanost svijeta na ekonomskom stanovištu bez pogovora, na svoj način, vrši neku vrstu uticaja i na kulturni aspekt.

ZAKLJUČAK

Globalizacija kao fenomen modernog doba determinisala je bitne procese u međunarodnim odnosima, uticala je na teoriju i praksu funkcije i uloge države u ekonomskim odnosima. U cjelini globalizaciju shvatamo kao ideologiju monetarnog kapitalizma koja u svojoj osnovi ima cilj redukovanje uloge države uopšte, a posebno u ekonomskoj sferi. Različite teorije, od hipeglobalista, preko skeptika do transformista, dale su značajan dopinos izučavanju globalizacije, ali ni jedna od njih ne može objektivno obuhvatiti cjelinu. Za navedeni razlog postoji i logično metodološko objašnjenje, jer se jednom teorijom ne može obuhvatiti ideologija. Proces globalizacije, iako sveobuhvatan, ima svoja ograničenja zbog realnosti multikulturalnog

⁴⁷ Haass, N. Richard: Sovereignty: Existing Rights, Evolving Responsibilities (dostupno na <https://2001-2009.state.gov/s/p/rem/2003/16648.htm>, pristupljeno 15.05.2018.)

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Morgenthau, Hans: Suverenost [Hrestomatija političkih znanosti, Zagreb, 1971], str. 214

svijeta, multipolarno organizovanog sa različitim ekonomskim sistemima i ulogama države u istim. S druge strane globalizacija jeste uticala na transformaciju ekonomskih sistema i ulogu države u zemljama u tranziciji gdje su posljedice ovog fenomena najviše izražene. Tranzicione države, zahvaćene globalizacijom postale su ekonomske zavisne od globalnih centara finansijske moći (MMF, Svjetska banka, itd.). Redukovanje finansijske moći države imalo je za posljedicu i redukovanje njene političke moći na unutrašnjem i međunarodnom planu. Klasična uloga države se gubi, suverenitet je ograničen, državne institucije nemaju izvornu finansijsku moć da obezbijede funkcionisanje države i društva u cjelini. Osnovna slabost monetarnog kapitalizma i globalizma, kao njegove ideologije i nametnute vrijednosti, jeste smanjenje mogućnosti države da obezbijedi svoju socijalnu funkciju i omogući efikasne javne politike. Vladajuće političke elite se nalaze u protivrječnosti, jer trebaju ispunjavati socijalne benefite koje obećavaju u izornoj kampanji, a s druge strane trebaju ispunjavati uslove međunarodnih finansijskih institucija. Teorija i praksa dominacije države u ekonomskoj sferi je napuštena, kao i teorija i praksa globalizma, jer osnovni postulati monetarnog kapitalizma ne mogu da se realizuju u cijelom svijetu. Savremeni odnosi u svijetu, posebno u ekonomskoj sferi, ukazuju na potrebu „srednjeg puta“ gdje se uspostavlja ravnoteža između liberanog slobodnog tržišta s jedne, i veće uloge države u ekonomiji, s druge strane. Svijet je u svojoj realnosti multipolaran i multikulturalan, ostvarenje ideologije globalizma i monetarnog kapitalizma nije moguće na nivou cijelog svijeta.

GLOBALIZATION AND SOVEREIGNTY

Mr Helena Krnetić

Abstract: The aim of this paper is to provide an explanation of the impact of globalization on the sovereignty of national states. Globalization itself has, in a way, transformed the world, because the weight of all international relations is directed, both on the economic sphere, and on new techniques and technologies, new knowledge, which is easily transferred from one end of the planet to another. There is also the emergence of new political actors, who are not dominantly state-owned, and global problems approach their spheres of interest. We will try to analyze the relevant trends in the contemporary world to examine the impact of this phenomenon on the sovereignty of the state in the classical sense.

Key words: *sovereignty, globalization, the state, the world.*

LITERATURA

1. Beck, Ulrich: Šta je globalizacija? [Biblioteka Novi poredak, Vizura, Zagreb, 2003],
2. Bodin, Jean: Six livres de la république 85 (Imprimerie de Jean de Tournes 1579) [translated to English in Jean Bodin, Six Books of the Commonwealth (M.J. Tooley trans., 1955)],
3. Enciklopedija Leskikografskog zavoda 3, [Zagreb, 1967],
4. Gidens, Entoni: Posljedice modernosti [Beograd, 1998],
5. Haralambos, Michael: Uvod u sociologiju [Zagreb, Globus, 1989],
6. Haass, N. Richard: Sovereignty: Existing Rights, Evolving Responsibilities (postupno na <https://2001-2009.state.gov/s/p/rem/2003/16648.htm>, pristupljeno 15.05.2018.),

7. Held, David: *Demokratija i globalni poredak: od moderne države ka kosmopolitskoj vladavini* [Filip Višnjić, Beograd, 1997],
8. Held, David; McGrew; A. Goldblatt, J. Perron: *Global Transformations Politics, Economics and Culture* [Polity Press, 1999],
9. Hobsbawm, E., *The New Century*, [London: Brown and Company, 1999]
10. Hobbes, Tomas; *Levijatan ili Građa, oblik i moć crkvene i građanske države*, [Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2004],
11. Kant, Immanuel; *Um i sloboda, „Večni mir. Filozofski nacrt“*, [Ideje, Beograd, 1971.]
12. Krasner, D. Stephen: *Sovereignty: Organized Hypocrisy* [Princeton: Princeton University Press, 1999],
13. Manfred, B. Steger: *Globalisation-A very short introduction* [Oxford: Oxford University Press, 2009],
14. McLuhan, Marshall; Powers, Bruce R.: *The Global Village* [1995],
15. Morgenthau, Hans: *Suverenost* [Hrestomatija političkih znanosti, Zagreb, 1971],
16. Pantelić, Ivana; Pavićević, Vlado; Petrović, Vladimir Milovanović, Goran; *Aspekti globalizacije* [Beogradska otvorena škola,]
17. Samjuel Hantington: *Sukob civilizacija i preoblikovanje svjetskog poretka* [Romanov, 2000]
18. Sharma, B.M. and Bareth Roop Singh: *Good Governance Globalization and Civil Society* [Rawat Publications, Jaipur, 2004],
19. Štiglic, Džozef: *Protivrječnosti globalizacije* [SBM-x, Beograd, 2002],
20. Steger, B. Manfred: *Globalisation-A very short introduction*. [Oxford: Oxford University Press, 2009]
21. Vukadinović, Radovan: *Globalizacija i globalna američka politika* [Politička misao Vol XXXVI, 1999],
22. Žan Žak Ruso, *Društveni ugovor*, [Filip Višnjić, Beograd, 1993].

Internet izvori:

23. <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/globalization/>,
24. http://www.esrpska.com/ContentPage.aspx?kat_id=aeef26d5-f126-4ec1-b746-b615521e73b2_
25. <https://europa.eu/cultural-heritage/>,
26. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr01_e.htm,
27. https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/inbrief_e/inbr02_e.htm,
28. <http://www.imf.org/en/About>,
29. <https://www.britannica.com/topic/multinational-corporation>,
30. <https://www.investopedia.com/terms/m/multinationalcorporation.asp>.